

Ontwerp van een productief landschap

2015 was een vruchtbaar en kwalitatief hoogstaand jaar, wat de VRP-Afstudeerprijzen betreft. Er kwamen twee ex aequo winnaars uit de bus, met daarbovenop twee eervolle vermeldingen. Een van de winnaars was Laura Rijsbosch (VUB), die gelauwerd werd voor haar eindwerk 'Productief Landschap als bron voor ruimtelijke ontwerpstrategieën in peri-urbane gebieden'.

Rijsbosch vertrekt vanuit de vaststelling dat de open ruimte in peri-urbane gebieden onder druk staat. Niet alleen door de toenemende bebouwing, maar ook door de interne claim van verschillende actoren die er hun plaats zoeken. Dat leidt tot de vraag: kan de creatie van een productief landschap een toekomstperspectief bieden voor een duurzame ontwikkeling van deze gebieden?

De jury loofde vooral de degelijkheid waarmee Rijsbosch de tendensen in het bestudeerde gebied analyseerde en de diversiteit van de strategieën die ze aanreikt om rond dit maatschappelijk relevante thema aan het werk te gaan. U vindt hier een samenvatting van het gelauwerde werk. (KR)

Op zoek naar ontwerpstrategieën voor de open ruimte in peri-urbane gebieden

LAURA RIJSBOSCH [IR. ARCHITECT-STEDENBOUWKUNDIGE – ATELIER MA+P]

Vlaanderen wordt gekenmerkt door een netwerk van kleine en grote steden met daarrond versnipperde bebouwing. De verstedelijking van de regio is op veel plaatsen voelbaar en ontvouwt zich op een gefragmenteerde wijze, waardoor de grens tussen stad en platteland vervaagt. Het contactoppervlak tussen beiden is aanzienlijk vergroot. Deze overgangsräume noemen we het peri-urbaan gebied: het vertoont zowel kenmerken van het platteland als van de stad. De rijkdom aan functies biedt er veel mogelijkheden, maar leidt ook tot conflicten. De open ruimte wordt er niet alleen steeds meer ingenomen door bebouwing, maar ook geclaimd voor recreatie, toerisme en vertuining. Hierdoor komen de oorspronkelijke functies van die open ruimte, zoals landbouw voor voedselproductie, natuur en bos als biodiversiteitsbron en het opvangen, infiltreren en zuiveren van water, onder druk te staan. Door deze groeiende conflictsituatie is er behoefte aan een toegespitste aanpak voor de ruimtelijke ontwikkeling van deze gebieden.

Productief landschap als ruimtelijke drager

In dit artikel zoomen we in op de potenties van de open ruimte in peri-urbane gebieden. Aan de hand van ontwerp onderzoek van een casestudy wordt nagegaan wat de dynamiek van de open ruimte kan betekenen voor de structureren en ontwikkeling van deze gebieden. Het onderzoek sluit aan bij het nieuwe concept van een 'productief landschap', dat de open ruimte kan vormgeven. Dit past in de tendens van de transformatie van de open ruimte van een productielandschap – waar de focus ligt op voedselproductie – naar een consumptielandschap met focus op recreatie. In een productief landschap worden beide verenigd en aangevuld met productie van onder meer recreatie, biodiversiteit, waterbeheersing en natuurontwikkeling. Een productief landschap kan gedefinieerd worden als 'open ruimten – groot of klein, stedelijk of landelijk – die zo beheerd worden dat ze ecologisch en economisch productief zijn en een maatschappelijke meer-

waarde opleveren' (Viljoen¹). Het idee is dat een geïntegreerde aanpak leidt tot een beter gebruik van de open ruimte. Er wordt gestreefd naar ruimtelijke coproductie. Vanuit deze invalshoek krijgt landschap een sturende rol bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Landschap wordt, in navolging van de Europese landschapsconventie van 2000, gedefinieerd als 'een gebied, zoals dat door mensen wordt waargenomen, waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren en de interactie daartussen'. Het is geen statisch gegeven, maar onderhevig aan veranderingen doorheen de tijd. Bovendien is landschap holistisch en interdisciplinair: het geeft immers het totaal karakter van een gebied weer. Landschap heeft de kracht om bij het ruimtelijk ontwerp samenhang en synthese te creëren en kan een sturende rol spelen voor ruimtelijke ontwikkelingen in het versnipperd Vlaanderen. Op deze manier draagt het bij aan een sectoroverschrijdende visie op de ruimte en biedt het een kader voor het omgaan met de botsende ruimteclaims in peri-urbane gebieden.

Landbouw als belangrijke actor

Wie nadenkt over de open ruimte, kan niet voorbijgaan aan de rol van agrarische activiteiten hierin. Momenteel is bijna 50 procent van de oppervlakte van Vlaanderen bestemd als landbouwgrond. Een kwart van de landbouwbedrijven bevindt zich in peri-urbaan gebied. Landbouw is en blijft dus een belangrijke actor in deze gebieden. Door de hoge grondprijzen en de sterke versnippering van de open ruimte is grootschalige, grondgebonden landbouw niet meer vanzelfsprekend. De impact ervan op het milieu en op de andere ruimtegebruikers is bovendien groot. Het komt er dus op aan de kwaliteiten van peri-urbane gebieden, in het bijzonder de nabijheid van de stad, te gebruiken om te komen tot nieuwe vormen van landbouwmanagement en diversificatie van de landbouwactiviteiten. De landbouw kan haar activiteiten verbreden

¹ Viljoen, A. (2005) 'CPULs Continuous productive urban landscapes – designing urban agriculture for sustainable cities', Architectural Press, Oxford.